

KEMPELEN FARKAS

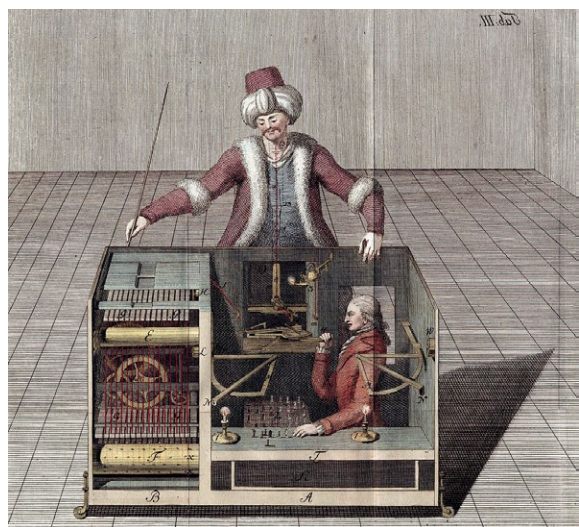

1734. január 23-án született Pozsonyban a XVIII. századi Magyarország egyik polihisztora, a nemesi származású, világhírű feltaláló, tudós, Kempelen Farkas, aki leginkább a sakkozógépéről és a beszélőgépéről vált híressé.

Szülővárosában, Bécsben és Rómában folytatta tanulmányait, az egyetemi éve alatt jogot és bölcsészetet tanult, azonban mindvégig érdeklődött a művészetek és a mérnöki alkotások iránt. A Mária Terézia kormányzása alatt tevékenykedő, felvilágosult hivatalnokréteghez tartozott, akiket az uralkodói ház fontos feladatokkal bízott meg. 21 évesen fogalmazó volt a bécsi udvarban, később kancellár, majd Mária Terézia és II. József tanácsosa lett.

1759-ben a magyarországi sóbányák igazgatójaként tevékenykedett, azt követően pedig kormánybiztosaként irányította Bácska újratelepítését, faluközösségeket szervezett és gyárat létesített,

de részt vett a pozsonyi hajóhíd és a pozsonyi vár vízvezetékrendszerének építésében is. Vízemelő gépe működtette a schrönbrunni kastély szökőkútjait, közreműködött a budai várszínház tervezésében, a budai vár rekonstrukciójában, a Szávától az Adriához vezető csatorna terveinek kidolgozásában. A nagyszombati egyetem Budára költöztetését is ő irányította. Sokirányú mérnöki tevékenységét jellemzi, hogy gőzgépeihez először alkalmazott forgattyút, megszerkesztette a gőzturbina őst, írógépet tervezett egy vak bécsi zongoraművész számára, és mozgatható betegágyat szerkesztett Mária Teréziának, amikor himlőben megbetegedett.

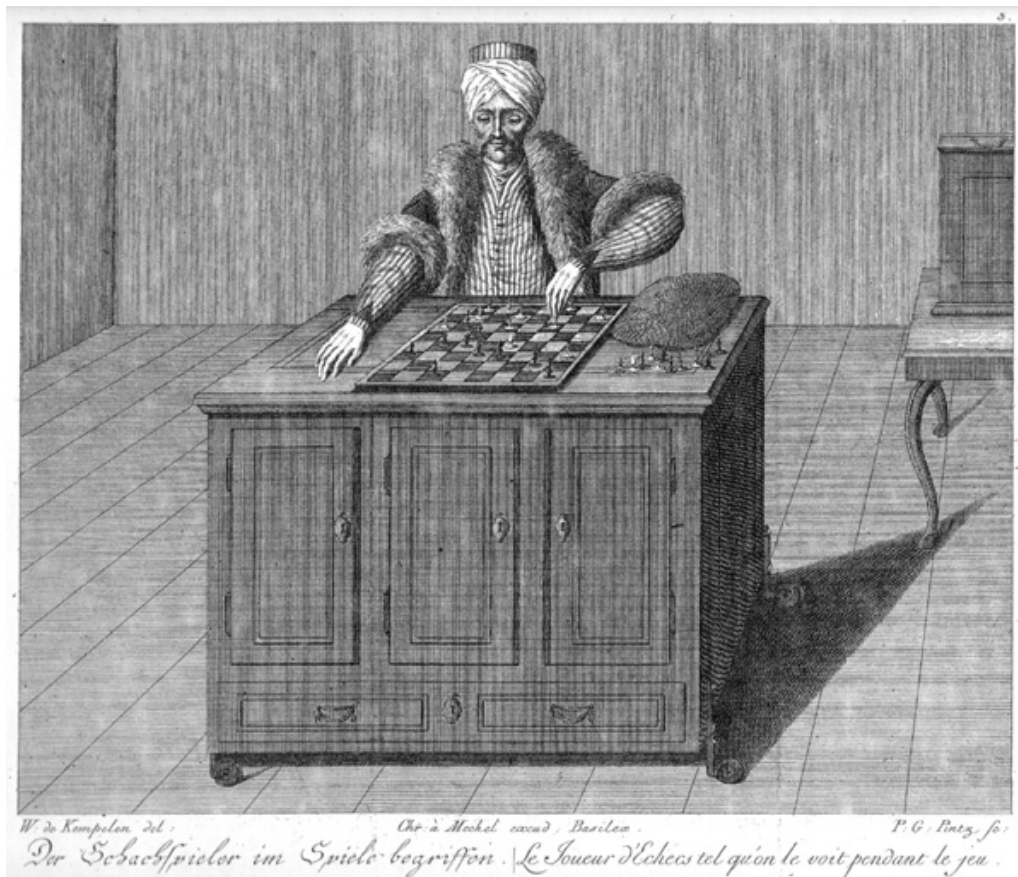

Kempelen zsenijének leghíresebb alkotása azonban az 1769-ben megkonstruált, Török néven ismert sakkozógép volt, amelynek rejtélye majdnem egy teljes évszázadig foglalkoztatta a világ közvéleményét. A Mária Terézia szórakoztatására készített, tükrök és fogaskerek segítségével működtetett Török belsejében valójában egy ember rejtőzött, de olyan ügyesen, hogy a közönség sohasem láthatta. A sakkozógép túlélte feltalálóját, Európában és Amerikában turnézott egészen 1854-ig, amikor Pennsylvániában egy tűzvészben megsemmisült. A Török olyan híres ellenfelekkel is sakkozott, mint Napóleon vagy Benjamin Franklin.

Süketnémák és beszédhibások számára 22 év alatt dolgozott ki egy beszélőgépet, amely a hangképző szervek működését utánozta. Az 1791-ben elkészült szerkezet a belenyomott levegőt az emberi hanghoz hasonló levegőrezgésekké alakította át. A tudós ezzel lerakta a fonetika alapjait. A beszélőgép egyetlen megmaradt példánya ma a müncheni Deutsches Museumban található. A beszéd-keltő gép élethű, működő mását két magyar fonetikus, beszédkutató, Nikléczy Péter és Olaszy Gábor is elkészítette 2001-ben. A rekonstruált gép a Budapesti Műszaki és Gaz-

daságtudományi Egyetem Informatika épületének aulájában van kiállítva.
Kempelen Farkas 1804. március 26-án hunyt el. Számos találmánya és világhíre ellenére élete utolsó időszakában szerény körülmények között élt, ugyanis I. Ferenc császár megvonta uralkodói járadékát, mert állítólag kapcsolatban állt az uralkodó ellen fellépő jakobinusokkal.

Források:

https://www.bme.hu/hirek/20200918/Az_informatika_koraban_is_el_Kempelen_Farkas_szellemisege

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1804_marcus_26_meghal_kempelen_farkas_a_sakkozogep_feltalaloja/

Magyar Nagylexikon, Magyar Nagylexikon Kiadó, Budapest 2000, X. kötet